

Yhteiskuntaluokka

Keskustelu koulutuksen tasavaruudesta kytkeytyy usein yhteiskuntaluokkaan ja sosioekonomisiin eroihin. Suurimmalle osalle meistä luokka on käsitteenä tuttu ja hahmotamme sen yhtenä perustavimmista eroista yhteiskunnallisella ja globaalilla tasolla. Silti luokasta voi olla vaikea puhua, osin sen herättämien tunteiden vuoksi ja osin sosioekonomisten

kysymysten poliittisuuden vuoksi. Yhteiskuntaluokka onkin samalla jotain, josta puhutaan paljon ja josta vaietaan samassa määrin.

Kuvaava onkin, että yhteiskuntaluokista ja esimerkiksi suomalaisesta köyhyydestä kertovaa normikriittistä opetusmateriaalia on vaikeaa löytää. Vaikka yhteiskuntaluokkia käsitelläänkin erityisesti historian ja yhteiskuntaopin tunneilla, voivat käsitykset yhteiskuntaluokasta ja ymmärrys niiden asemasta jäädä opetuksessa vähäiseksi. Tämä johtunee siitä, että Suomessa tuloerot ovat verrattain pienet ja Suomea on kuvattu keskiluokkaiseksi yhteiskunnaksi. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että yhteiskuntaluokat olisivat hävinneet, mutta se voi tehdä niiden käsittelemisen sitäkin vieraammaksi.

Yhteiskuntaluokkaa voidaan lähestyä erilaisten pääomien eli resurssien kautta. Taloudellinen pääoma näkyy siinä, että köyhemmillä perheillä ei ole vastaavia taloudellisia resursseja, joita keskituloisilla ja rikkailla on. Taloudelliset resurssit vaikuttavat mahdollisuuksiin saada elämän perusedellytyksiä, kuten ruokaa, terveydenhuoltoa ja vaatteita. Ne myös vaikuttavat siihen, tarvitseeko perheen stressata ja miettiä kaikkea rahankäyttöään, vai voiko rahaa käyttää muuhunkin kuin perusedellytyksiin. Tämän taloudellisen pääoman ohella voidaan sosiologi Pierre Bourdieun ajattelun mukaisesti puhua kulttuurisesta ja sosiaalisesta pääomasta, jotka koskevat kulttuuriseen tietoon, ajattelemiseen sekä sosiaaliin suhteisiin liittyviä resursseja. Kulttuuriset ja sosiaaliset resurssit eivät määräydy yksistään sosioekonomisen luokan perusteella, mutta taloudelliset resurssit ovat kuitenkin pohja, joka muiden resurssien käyttämiselle usein on.

Lapsi omaksuu ja saa itselleen perheensä resursseja sekä mahdollisuuden saada lisää resursseja koulussa kasvatuksen myötä. Koulu voi mahdollistaa eri yhteiskuntaluokista tulevien kohtaamisen ja tiedon oppimisen, mikä kerryttää ja lisää oppilaiden resursseja ja tietotaitoa. Suomalainen koululaitos onkin nähty menestystarinana, joka on mahdollistanut sosiaalisen liikkuvuuden ja kaventanut ihmisten välisiä eroja, minkä se on tehnytkin.

Koululaitos ei kuitenkaan pysty itsenänsä ratkaisemaan eriarvoisuutta, ja tutkimukset osoittavatkin, että taloudellinen vähäosaisuus periytyy sukupolvelta toiselle sekä miten tuloerot kasvavat jatkuvasti. Lisäksi tällä hetkellä etenkin suuremmissa kaupungeissa koulujen välillä on eroja siinä, mistä perheistä niiden oppilaat tulevat. Tämä synnyttää jaottelun hyviin ja huonoihin kouluihin. Niin sanotusta koulu-shoppailusta jo peruskouluvaiheessa on tullut osa suomalaista yhteiskuntaa,

vaikkakaan sen merkitystä ei vielä kannata liioitella. Tämä voi kuitenkin olla merkki tulevaisuudesta, jossa yhteiskuntaluokat eivät kohtaa toisiaan vaan eriytyvät toisistaan entisestään.

Suomen kuvalehti: ”Tämä maa on jakautunut kahtia.”

<https://suomenkuvalehti.fi/jutut/kotimaa/onko-suomi-taas-luokkayhteiskunta/?shared=4605-5b81b21f-1>

Yle: Köyhyys ei lastenkirjoissa näy

<https://yle.fi/uutiset/3-6391189>

Kunnioittavasti köyhyydestä – Opas köyhyydestä kirjoittamiseen Journalisteille tarkoitettu opas, jota voi soveltaa myös normikriittiseen opetukseen esimerkiksi medialukutaitojen kohdalla.

<https://yle.fi/uutiset/3-6391189>

Yhteiskuntaluokka koulussa

Koululaitos ei itsestään voi ratkaista laajoja ja monitahoisia sosioekonomisia kysymyksiä, mutta koulussa voidaan kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, miten eri yhteiskuntaluokkia sen puitteissa kohdataan. Huomio voidaan kiinnittää niin **keskiluokkaisuuden normiin** kuin kysymykseen siitä, onko koulutus todellisuudessa maksutonta.

Keskiluokkaisuuden normi tarkoittaa koulun yhteydessä sitä, että kaikkien oppilaiden ja opiskelijoiden oletetaan tulevan samankaltaisesta perhestä. Näin ei kuitenkaan ole, ja perheiden taloudelliset ja kulttuuriset pääomat ovat erilaisia. Perheen taloudellinen tilanne voi vaikuttaa siihen, että oppilaalla voi olla esimerkiksi niin nälkä, ettei hän pysty kunnolla keskittymään opetukseen, tai että hän joutuu miettimään liiaksi perheensä taloudellista toimeentuloa. Taloudellinen vähäosaisuus voi olla lapselle hankala asia käsiteltäväksi ja synnyttää hänessä häpeän tunteita. Osa nuorista saattaa vuorostaan jo varhain tehdä töitä, jolloin heillä ei ole vapaa-aikaa levätä ja palautua, mikä voi tehdä nuorista stressaantuneita. Pahimmassa tapauksessa nuori saattaa palaa loppuun hyvinkin nuorena.

Taloudellinen eriarvoisuus näkyy myös siinä, että kaikilla perheillä ei ole varaa ostaa muodinmukaisia vaatteita tai laitteita, osallistua kalliisiin harrastuksiin tai osallistua maksullisille luokkaretkille. Harrastuksien osalta koulussa ja laajemmin kunnassa voidaan miettiä, miten voitaisiin järjestää esimerkiksi maksutonta harrastus- ja iltapäivätoimintaa. Maksullisten luokkaretkien osalta on taas hyvä muistaa, että niihin kerätyt summat voivat olla pois köyhemiltä perheiltä. Lapsiasiavaltuutettu Tuomas Kurttila otti kantaa tähän kysymykseen 26.5.2018 (<http://lapsiasia.fi/tata-mielta/tiedotteet/2018-2/lapsiasiavaltuutettu-perusopetuksen-maksuttomuudesta-tingitaan/>). Myös osa opetusmateriaalista saattaa maksaa ja olla suuri menoerä osalle perheistä: niin kirjat kuin kannettavat tietokoneet eivät ole itsestäänselvyys kaikille perheille.

Lisäksi opettajien on hyvä puuttua kiusaamiseen ja ulossulkemiseen, joka kohdistuu köyhempien perheiden lapsiin. Lapset tunnistavat jo varhain sosiaalisia hierarkioita ja tunnistavat esimerkiksi muodinmukaiset vaatteet toisista vaatteista, minkä perusteella toinen voidaan ulos sulkea kaveripiiristä. Tämän vuoksi opetuksessa olisi tärkeää purkaa kulutukseen liittyviä normeja.

Lapsiasiavaltuutettu on laatinut erityisesti poliitikoille suositellut kirjasen ”Köyhyydellä ei leikitä” http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2018/04/LAPS_vuosikirja2018_FINAL.pdf, joka tuo kootusti esiin köyhien lapsiperheiden aseman ja köyhyyden vaikutuksen lapsiin. Tämänkaltaiset kannanotot voivat osaltaan tuoda köyhyyttä ja muita yhteiskuntaluokkiin liittyviä kysymyksiä esille myös kouluissa ja tuoda esiin keskiluokkaisuuden normeja.

Miten huomioida eri yhteiskuntaluokkia koulussa?

- Huomioi maksuttomuus opetusmateriaalin suhteen ja mieti, miten digitaalisia opetusmateriaaleja voidaan hyödyntää. Muista myös, että kaikille oppilailla ei ole samalla lailla käytettävissään tietokoneita tai älylaitteita.
- Pohdi ja keskustele koulussasi luokkaretkien ja harrastuksien maksullisuudesta. Järjestetäänkö koulun tiloissa esimerkiksi maksutonta kerhotoimintaa?
- Pohdi, keitä nuoria kannustetaan korkeakouluopintoihin ja millä perusteilla. Vaikuttavatko kannustusintoon käsitykset luokasta tai esimerkiksi tiedot oppilaan vanhempien koulutustaustasta?
- Huomioi, että lapsen tai nuoren väsyneisyys ja opintoihin liittyvät haasteet voivat johtua lapsen ja nuoren perheen taloudellisesta tilanteesta.
- Pohdi ja keskustelu oppilaiden ja opiskelijoiden kanssa siitä, mitä pidetään yhteiskunnallisesti arvostettavana. Millaisia normeja arvostettaviin asioihin liittyy yhteiskuntaluokan suhteen?
- Tuo opetuksessasi esiin, miten eri yhteiskuntaluokat ovat olleet historiallisia toimijoita ja millaisia poliitikkoja ja taiteilijoita esimerkiksi työväenluokasta on tullut.